

V letošním roce uplyne 130 let od úmrtí našeho nejvýznamnějšího ronovského rodáka malíře ANTONÍNA CHITTUSIHO *1.12.1847 †1.5.1891

„... musím přiznat, že Ronov ve mně probuzuje nezapomenutelné vzpomínky. Čím více člověk tu rozkošnou přírodu poznává, tím více se mu zdá, že již někdy cosi podobného viděl a cítil – to však vše v neurčitém tvaru – jsou to první dojmy mládí. Jest to vždy onen kruh země, na kterém své mládí prožil. Nejsem stavu něco započítí, abych si na naši krajinu nevzpomněl. Vidím v ní nezapomenutelné stáří svého mládí...“ (citace z dopisu A. Chittussiho Augustě Kořínkové)

Ve válkách napoleonských byla Itálie zemí plnou neklidu a nejistoty. Neměla záviděníhodnou hospodářskou situaci. Vnitřní neurované poměry nutily jednotlivce různých řemesel a povolání, aby hledali uplatnění svých schopností za hranicemi vlasti. Tak přišel do Čech Ital Johan Chittussy. Jeho východištěm bylo severoitalské město Ferrara. Jeho zaměstnáním bylo kupectví. Jeho novým bydlíštěm se stalo tenkrát malé městečko Ronov nad Doubravou.

Ital Johann Chittussy postavil v Ronově n.D. domek č. 115 a věnoval se dál kupectví. Na jeho příchod do Čech se zachovaly dvě památky: Slovník italsko-německé konverzace a drobný listek s rodovým erbem, který však nebyl nikdy znakem slechtického původu. Byl jen rodinnou kuriozitou, dovezenou ze severní Itálie, kde opatření rodinného znaku bylo častým zvykem. Zda tento v Čechách zděděný Ital zasahoval již do veřejného života v obci, není známo. Víme, že Johann Chittussy záhy zemřel a ze čtyř jeho dětí se obchodu ujal dospívající syn Jan Chittussi, narozený v roce 1820. S živým zájmem si všiml událostí doma i ve světě, dovedl mluvit s náležitou gestikulací, uměl argumentovat, takže byl brzy v širokém okolí známou osobou. V příjmení Chittussi došlo ke změně koncovky y na Chittussi v roce 1862, kdy se stal Jan Chittussi veřejně činným.

Po převzetí obchodu si přivezl do Ronova n.D. svoji ženu. Stala se jí dcera hostinského Fialy z Rohozné Pavlína Fialová. V tomto manželství přišlo na svět pět dětí, z nichž čtyři zůstaly na živu. Bohumil, v pořadí čtvrtý, zemřel jako novorozeně. Nejstarším byl Antonín, pozdější český malíř. Narodil se v Ronově nad Doubravou

1. prosince 1847.

Byl jediným synem, a proto příkladem a výchovou otceva zasáhly nejvíce jeho. Od mládí počítán za rodového nástupce v obchodě byl dědicem vznětlivě, vzbudující povahy otce. Matka Antonínova, žena skromného vesnického původu, jednoduše v názorech, byla protipólem otcevy životnosti. V ní se spojovaly vlastnosti člověka mírného a pevného, formovaného tvrdým životem Vysociny, člověka se srdcem plným porozumění a obětování pro rodinu. Tato žena pomáhala k uklidňování temperamentního otce při jeho veřejné činnosti. Antonín začínal svoje prvé výtvarné pokusy jako řadu umělců před ním i po něm. Byl dítětem s vrozeným nadáním. K jeho nejranějším a dodnes nám dochovaným kreslířským rozběhům patří drobné kresby lidských postavicek. Chittussi - chlapec kreslil tedy již jako žák obecné školy, kterou navštěvoval v Ronově n.D. v letech 1853–1858.

Několik let na nižší realce v Čáslavi bylo pro Chittussiho výtvarné nadání celkem nevýrazné. Již však reálná studia v Kutné Hoře byla pro něho prvním přínosem, kde osobnost tenkrát mladého malíře Františka Zvěřiny udávala první příklad.

U mladého Chittussiho se tvořily k lidem vztahy v okruhu jeho raného života. V Ronově vyplývalo přátelství nejsilnější z příbuznosti s rodinou mlynáře Kořínka, jehož žena Barbora byla Antonínovou kmotrou. Podle dochovaných dopisů znamenala tato žena mnoho v údobí prvních Chittussiho výtvarných kroků. Dospívající Chittussi se blíže přátelil s mlynářovými dětmi, zvláště pak s dcerou Augustou. Její vlastenecké zánění, zájem literární a hudební našly souzvuk s myšlenkovým

rozvojem mladého Chittussiho. V Augustě Kořínkové viděl, ve svém studijním věku, více než přítelkyni.

Na konci středoškolských studií ještě nevěděl, že půjde uměleckými cestami, ale záhy vztah ke kreslení se stal více než pouhou zálibou. Svoje kresby a akvarely pilně shromažďoval. Jeho život v této době byl plný romantických myšlenek. Již ve věku 13 let se na kresbách objevil prvý pseudonym Demko Lichnický, který byl vystřídán někdy podpisem A C Ronovský, jindy Ferrarský. Takto střídavě propojoval tato odvozená jména pod své kresby po celé desetiletí v letech 1860–1870. Později zůstal většinou jen při iniciálách A C. Jeho signatura na krajinářských dílech je dnes většinou známa jako příjmení psané latinkou někdy skloněnou v protisměru.

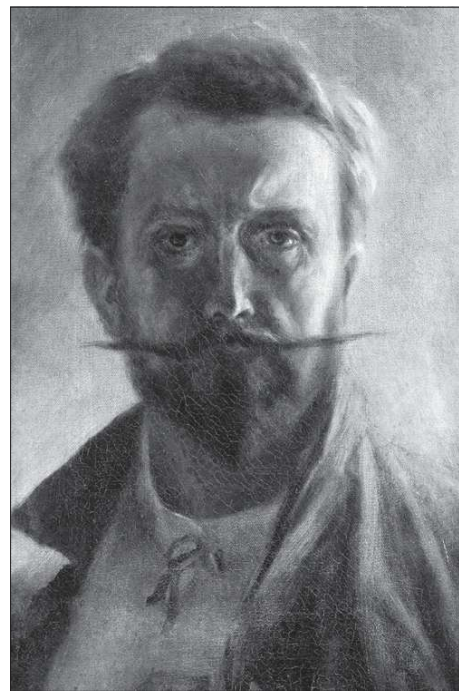
Zřejmě pod vlivem rodiny váhal Chittussi se vstupem na akademii. A tak školním rokem 1865–1866 ho zastihujeme na studiích technických. Když byl v té době u rodičů v Ronově, zastihlo ho zde rušné politické události. Východní Čechy byly 3. července 1866 svědkem bitvy prusko-rakouských vojsk u Sadové. Dvacetiletý Chittussi byl stržen těmito politickými událostmi. Ve svém rodišti vyvolal sám na svou pěst proudu konkrétní a šarvátku s pruskými důstojníky pro vyslovenou úrážku českého národa. Byl za to pronásledován a ukryl se v zapadlé hájovně švihovské, kam byl narychlo a tajně odvezen s dětmi ronovského mlynáře Kořínka. Zděděný rodový temperament vytvořil z Chittussiho člověka horké krve, rychlého vzplanutí a věčného střetávání s okolím. V celém jeho životě i umění bylo vždy největší možné množství odporu proti fašismu, šosáctví a společenské přetvářce.

V roce 1866 vstupuje na malířskou akademii v Praze. Navazuje přátelství s Františkem Ženíškem, Jakubem Schikanederem, J.V. Myslbekem, Max Pirnerem, Mikolášem Alšem a dalšími.

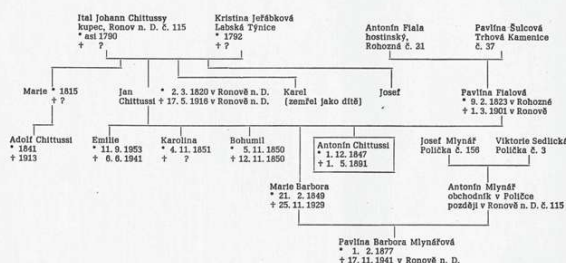
Při vstupu na akademii měl určité kreslířské zkušenosti jako zaujatý samouk. Příprava a konečné studium figurativní tvorby byly na pražské akademii tenkrát jedinou možnou studijní disciplínou. Hlavním cílem výchovy tu byla kresba, zatímco malba byla zcela přehlížena úsekem. V roce 1867 dostal Chittussi poprvé vysvědčení s dodatkem, že „tento absolvoval figurální kresbu podle sádky a předlohy s vynikající pilí a pokrokem.“

Erby rodiny Chittussi

RODOKMEN RODINY CHITTUSSI*

* Sledován po tzv. „ronovské větvi“, z níž pochází Antonín Chittussi. Pro nedostupnost pramenů nejsou u některých osob uvedena data v národních. Ronovská rodová větev má rodinný hrob v Ronově n. D. Ant. Chittussi je pohřben na vyšehradském hřbitově v Praze.

V několika dopisech se Chittussi zpovídá ze své lásky k Martinskému údolí. Je to jedno z nejpůsobivějších míst mezi Ronovem nad Doubravou a Mladoticemi, protékané řekou Doubravou. Uchvatné to údolí k podzimu zadumané, se svými narezlými stráněmi a ohnivě červenajícími třesňovými korunami, kde se z kamenité říční nivy rozbíhají namodralé kameny až k vysokému zčernalému obzoru s bílým těly bříz. Je to právě místo, které Chittussi namaloval v roce 1886. Obraz patří k vrcholům našeho krajinářství 19. století a je znám pod jménem „Údolí Doubravky“. Dílo je ve sbírkách Národní galerie v Praze.

Mezi prací akademickou se hlásila ke slovu ona druhá složka jeho výtvarného úsilí. Jako by z jiného pramene nabíraná inspirace proměňovaná v citové hodnoty vyššího řádu se objevuje v tomto sotva začatém díle lidová národní píseň.

Dva roky Chittussi kreslil a učil se na pražské akademii. V průběhu doby se snažil názorově orientovat. Jeho pražské údobí skončilo v roce 1868/69.

Po vzoru jiných mífil pln naději do Mnichova, kde doufal najít jiné poměry. Byl v tom i kus touhy po poznání prostředí v cizině; navíc ho lákala práce těch umělců, kteří měli zvučné jméno v evropském umění a vyučovali na mnichovské akademii. Vedením akademie byl přijat do technické třídy, výuka byla zaměřena na zdokonalení zručnosti v kresbě, což Chittussi stále

potřeboval. Jeho mnichovský pobyt trval pouze rok a nebyl doposud v Chittussiho biografii zcela objasněn. Byl by v Mnichově zůstal. Rodiče mu však oznámili, že musí nastoupit vojenskou službu. Antonín se snažil oddálit tuto náhlou a pro něho nežádoucí povinnost. Nakonec byla věc vyřešena za pomoci rodičů, kteří napsali svému švagru Schwartzovi. Ten jako důstojník v armádě vymohl od vojenského velení, aby Chittussi mohl nastoupit do Vídně jako jednorocní dobrovolník a přitom navštěvovat vídeňskou malířskou akademii. A tak se objevil v podzimě r. 1869 na dalším uměleckém ústavě. Více příležitosti než ve škole našel ve vojenském životě. Vzniklo tak velké množství příležitostných kreseb dokumentárního rázu, někdy se satirickým obsahem. I když se

nedá mluvit o systematickém studiu, ale jen o ryze výtvarném zájmu v touze po práci, objevil se zde náznak Chittussiho krajináře.

V říjnu 1870 se Chittussi rozloučil s Vídní. Po krátkém pobytu v Ronově n.D. odjel do Prahy a vstoupil znovu, tedy již po druhé, na pražskou akademii. Chlěl dokončit studia, a jelikož poměry na třech uměleckých školách našel stejné, dal přednost domácímu prostředí. Na případná studia v Paříži se nemohl zatím odvážit, protože k takové cestě a pobytu postrádal finančního zajištění. Na škole opakovaně docházelo ke střetávání mezi vedením školy a snahami studentů po ozdravení poměrů a obrodě akademické kultury. Mladí výtvarníci v touze vejít ve styk s veřejným děním vstupovali do jejího výtvarného oboru.

GALERIE ANTONÍNA CHITTUSSIHO

Dům projektoval český sochař František Bílek (1872–1941) v roce 1932. Majitelem byl Bílkův švagr, pražský lékař MUDr. Jaromír Nečas se svou ženou Ludmilou. V roce 1954 darovali manželé Nečasovi vilu obci Ronov nad Doubravou. Do soupisu státem chráněných památek byla vila začleněna v roce 1992. Od téhož roku byl celý objekt využit jako stálá celoročně otevřená Galerie Antonína Chittussiho s výstavou 60 obrazů z depozitních sbírek Národní galerie v Praze (A. Chittussi, F. Kaván, B. Dvořák, O. Lebeda, J. Holub, O. Blažiček, J. Prucha). V roce 1997 byla trvalá expozice zrušena. Nyní je budova využívána na příležitostné vernisáže, výstavy a setkávání občanů včetně dětí a mládeže. Galerii je možné navštívit po dohodě na tel. 608 725 159.

Nový příliv mladých nastal právě v sedmdesátých letech. Vedle sochaře Myslbeka, malířů Pinkase a Tulky byl 9. února 1871 přijat i Chittussi do Umělecké besedy v Praze. Tam se stal jedním z neaktivnějších členů. Navíc vědomí, že existují schopnější umělecké osobnosti, donutilo mnohé žáky k opětnému odchodu z akademie. Mezi nimi odešel znovu v podzimu r. 1872 i Antonín Chittussi.

Následovala jeho studijní cesta do Uher, při níž spoluprobila touha po poznání a snaha nalézt konečně zdravější impuls k vyšší tvůrčí činnosti tradicionalismu. Mezohefeysem město se známým hřebčínem se stalo na čas Chittussiho domovem. Sem se již dříve přestěhoval strýc Schwarz s rodinou. U nich se Chittussi ubytoval a odtud vycházel do okolí. V jeho náčrtcích se to hemžilo lidmi i zvířaty. Vznikla studie anatomické stavby těl koní. Vedle se objevila kreslená i malovaná krajina jako nová programová složka díla. Chybí výraznější barevný akcent, ale do díla se vmísil náznak blízkého se rozuzlení nacházet sám sebe. Zpáteční cesta z Uher v pozdním létě 1873 vedla

Chittussiho přes Pešť a Vídeň na Slovensko.

Po návratu z uherské pusty do Čech nebyl Chittussi hotovým malířem. Neměl existenciho zajištění. Rozhodl se k novému vstupu na pražskou akademii do oboru historické malby. Začal tam tak v roce 1873 svůj třetí pobyt.

S rokem 1876 přišel i definitivní odchod Chittussiho z akademie. A. Chittussi a M. Aleš opustili školu po bouřlivých událostech, ke kterým došlo v tomto roce v Praze. V roce 1874 přišel do Prahy německý profesor Woltmann. Jeho výklady vycházely z tendenčních úvah o závislosti českého umění na umění německém. Došlo k veřejným studentským bouřím. Mezi hlavními původci těchto akcí zaměřených proti Woltmannovi byli Chittussi s Alšem. Ještě s jinými studenty napadli při nejbližší přednášce profesora Woltmanna výkřiky a vášnivým nesouhlasem. Po policejním vyšetřování studentských bouří bylo odsouzeno celkem 16 studentů. Aleš nastoupil 4 dny a Chittussi dokonce 5 dnů vězení.

Poté Chittussi nastoupil dráhu zcela nezávisle tvořícího umělce. Společně s Františ-

kem Ženíškem si najali ateliér v domě architekta Antonína Wiehla na vltavském nábřeží. Chittussiho životní situace byla čím dále tím více tísnivější. Příčinou toho byl začínající finanční úpadek rodičů v Ronově. (V 90. letech dovršil úpadek vrcholu, rodinný dům byl prodán a otec zanechal zcela obchodování.)

Když byla vyhlášena soutěž na výzdobu Národního divadla, chtěl zkusit své síly. V době tak velké události to proto považoval za morální povinnost, aby se soutěže zúčastnil. Soutěžní návrhy Alše a Ženíška mu byly předem známy. Tak v přímé konfrontaci dovedl dobře odhadnout svoje naděje na umístění v soutěži a svou práci dále nerozváděl.

Po Woltmannově aféře se Chittussi seznámil s řadou literátů i veřejných činitelů. Získal tím možnost spolupracovat s některými tehdejšími časopisy např. Květy. Obrazy života, Česká včela. Novinové kresby byly v určitém čase jen prací příležitostnou, plynoucí z nutnosti životní existence.

Prvá veřejná vystoupení přinesla Chittussimu nová přátelství. Seznámil se s Juliem Zeyemrem, Jaroslavem Vrchlickým, J. V. Sládkem, Josefem Štolbou a Janem Lierem. Navštěvoval i rodinu politika dr. F. A. Braunera, s jehož dcerou Zdeňkou, pozdější českou malířkou, ho po léta pojil přátelský vztah, z něhož se vyvinula oboustranná láska.

Uvažoval o cestě do Paříže, kde doufal najít odpověď na otázky, které ho zcela zaujaly, ale politické události byly plny horečného neklidu. Po uzavření rusko-tureckého smíru rozhodlo se Rakousko vojensky obsadit Bosnu-Hercegovinu. K této anexii byli povolováni i vojáci z Čech. Mezi povolanými záložníky byl i Chittussi. Byl odvolán přímo na frontu. Náhlý přechod do válečného prostředí byl pro něho značným duševním utrpením, avšak stále pilně kreslil. V prosinci 1878 vystavuje v Praze poprvé samostatné kresby z Bosny.

V březnu 1879 odjíždí do Paříže. Na tuto cestu byl nazorově připraven. Přesto ze strany hmotného zajištění nebylo vše tak snadné. Hlavní podporu získal od Vojtěcha Friče, bez jehož pomoci by se do Paříže nikdy nedostal. Na celý další vývoj jeho tvorby měla zvlášť

vliv malba malířů zvaných barbizonských. Malovali proti veškeré tradici volnou krajinu přímo venku. Jarní Paříž hostila již třicetiletého člověka, ale znova začínajícího malíře, jemuž nechybělo ono velké odhodlání, jaké nepoznal ještě nikdy předtím. Byl člověkem vysoké výtvarné inteligence a ta pomohla překonat všechny rozpory a nedokonalost minulých dob. V posledním desetiletí jeho života maloval jenom českou krajinu. Charakter krajiny vystihl zvláště v díle, jakým je Motiv z Českomoravské vysokiny (1882). Chittussiho přímý styk s Paříží trval s přestávkami osm let. Zažil úspěchy, ale i zklamání. Počátkem roku 1884 se vrací do Čech a maluje v Železných horách a okolí Prahy. O Vánocích maluje opou pro ochotnický spolek v Ronově nad Doubravou.

V roce 1885 se rozchází se Zdeňkou Braunovou a vrací se do Paříže, ale na podzim je už zase zpět. V Rudolfinu vystavuje 35 obrazů. V tomto čase maluje rozměrný obraz Údolí řeky Doubravky. O dva roky později podnikl ještě jednu cestu do Paříže, ale v létě se definitivně vrací.

Poslední čas jeho krajinářství začal tragickým zlomem v r. 1888. Chittussi vážně onemocněl a postupující choroba vyvolávala u díve tak explozivního a životného člověka bezmocnost, duševní depresi a uměleckou stagnaci. Začíná malovat svůj největší obraz Praha ze Strahova, který byl v roce 1889 vystavován, ale nelibil se. Tuberkulóza se zhoršovala, léčil se pobytem v Tatrách.

Poslední měsíce před svou smrtí již téměř nemaloval. Umírá v Praze na Vinohradech ve svém bytě 1. května 1891. Pohřben byl 3. května 1891 na Vyšehradě.

V roce 1892 se konala první posmrtná výstava celoživotního díla v pražském Rudolfinu. Vystaveno bylo celkem 164 obrazů.

Na jeho rodném domě v Ronově nad Doubravou byla 30. srpna 1896 odhalena pamětní deska.

V roce 1961 byla v Ronově nad Doubravou otevřena Pamětní síň Antonína Chittussiho (dnešní Galerie Antonína Chittussiho, Čáslavská ulice čp. 309).

**Zdroj: Zdeněk Sejšek
- Mladý Chittussi**

□ Portrét Augusty Kořínkové

1874 - Do skupiny portrétů malovaných v Ronově n.D. patří portréty mlynáře Josefa Kořínka, jeho ženy Barbory a jejich dcery Augusty. První dva, tvořící si navzájem protějšek, jsou jemně podané kresby černou křídou. Chittussi nepoužil zde žitého modelu, ale fotografie. To způsobilo celkovou uhlazenost v přechodech světla na samý okraj velice jemné kresby a podává výtvarně upravenou formu a její precizní stavbu. Proti tomu je portrét Augusty Kořínkové malován olejem. Vznikl v období kolem r. 1874, kdy měl Chittussi k této dívce blízký citový vztah. Na obraze vystupuje obličejová část, kontrastně zvýrazněná bohatostí černých vlasů. Snad vůbec posledním a také nejlepším dílem ze všech portrétních obrazů je malá podobizna Chittussiho neteře Pavlínky Mlynářové, malovaná krátce před Chittussiho smrtí.

□ Hrob Antonína Chittussiho

□ Chittussiho dům - původní

□ Chittussiho dům - dnes